

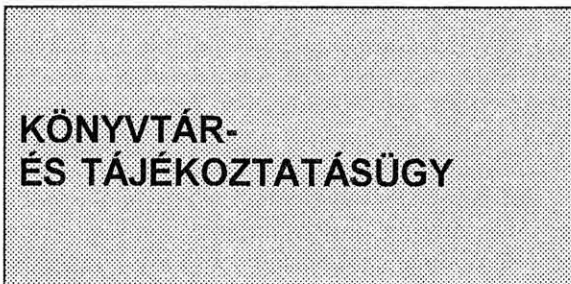
Kutatási területek és módszerek a brit köz-könyvtárak számára

Könyvtártudományi kutatás; Közművelődési könyvtár

A közkönyvtári kutatás sajnos nem szerepel a BLRDD (British Library Research and Development Department) prioritásai között. Ez részben azzal magyarázható, hogy a British Library az elmúlt években egyre kevesebb pénzt tud a kutatások finanszírozására fordítani: amíg 1979-80-ban a BL kutatási kerete 2 707 000 font volt, addig 1992-93-ra ez az összeg 1 337 000 fontra csökkent. Ez a hanyatlás legerősebben a közkönyvtárakat érinti, hiszen az egyetemi- és a szakkönyvtárak egyéb forrásokból (pl. felsőoktatási finanszírozási tanácsok, ipari minisztérium stb.) számíthatnak kutatásaik támogatására.

A cikk áttekinti a brit közkönyvtári kutatások hátterét és történetét. Bemutat néhány kutatási modellt, majd részletesen tárgyalja a célok, a problémák, a kutatók, a módszerek és a kutatási témák kérdéskörének elemeit. Megismertet a közkönyvtárakban hasznosítható kutatási modellekkel, valamint a kutatás irányításával, figyelembe véve a stratégiát, a projektválasztást, a finanszírozási döntéseket és a visszacsatolást.

(Autoref. alapján)

„Ne ismételjék meg a mi hibáinkat” – figyelemzetnek az USA-beli kollégák

Könyvtári rendszer; Könyvtárügy

A cikkésített előadás valójában az USA nyilvános könyvtárügye történetének egyik sajátosságával, nevezetesen annak bemutatásával foglalkozik, hogy kinek–minek köszönhető a könyvtárügy mai arculata. Ez a történet a 19. századtól a 20. század 60-as és 70-es éveig tart.

Kezdetben a nagy donátorok, köztük Carnegie, nyomják rá névjegyüket a nyilvános könyvtárakra, aminek hátulütője: az egyéni dicsőség kifejezése gyakorta háttérbe szorítja a tényleges szükségletekre való odafigyelést. Hasonlóan nagy szerepet játszott a presztízs a következő könyvtárlétesítési hullámban, amelyre a helyi patriotizmus csatasorba állítása volt a jellemző. Gerjesztői gyakorta a nőmozgalmak voltak. A keleti és a nyugati part versengése igen látványosan nyilvánult meg a nyilvános könyvtárügy fejlődésének e szakaszában. Mindkét hullámra nézve elmondható: végletesen egyedi fejlődést produkált. Olyannyira, hogy még nemzeti könyvtára sem volt az USA-nak (a Kongresszusi Könyvtár csak utólagosan vált azzá).

További mozgatóerők lettek: hit a műveltségben, majd a szakműveltségben, a helyi önkormányzatok tévedhetetlenségében, végül az állampolgári egyenlőség biztosításának szükségességében. Csakhogy az összes fenti mozgatóerőben – különféle korlátozások, tiltások és ostobaságok formájában – „hátramosztató” összetevők is akadtak, amelyek lassították az előrehaladást.

Tanács az orosz kollégáknak: célszerű megfontoltabbnak lenniük az amerikai pályatársaknál. Soha nem szabad egyetlen irányzatnak „ölelő karjaiba” vetődni, s ott elveszteni a józan ész ellenőrző funkcióit.

(Futala Tibor)

Általános kérdések

95/003

RICARDS, P.S.: „Ne povtorite naših ošibok”, – preduprezdaūt kollegi iz SŠA = Biblioteka. 1994. 5.no. 10-15.p.

95/004

Bibliotheken und die Veränderung des Informationsmarktes = Buch Bibl. 46.vol. 1994. 10/11.no. 854-859.p.

Res. angol nyelven

A könyvtárak és az információpiac változásai. (Tematikus szám, 3 cikk)

Információpiac; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások

A közös cím annak a három előadásnak a témáját fejezi ki, amelyek az 1994-es német könyvtáros kongresszuson hangzottak el Fitsben.

Horst Neisser, a kölni városi könyvtár igazgatója az „információpiac forradalmáról” beszél, amely a Gutenberg korszak kezdetéhez hasonlítható. Az online információkeresés és a CD-ROM pl. radikálisan megváltoztatta a könyvtárak formáját és munkaszervezeti felépítését, de az információs monopólium megakadályozásának és az általános hozzáférésnek a vezérelve változatlan maradt. A könyvtárosoknak továbbra is fel kell kutatniuk, ki kell válogatniuk és rendelkezésre kell bocsátaniuk az információkat az elektronikus hordozók segítségével. Ha elszalasztják e fejlemények lehetőségeit – figyelemzetet a szerző –, akkor veszélybe kerülhet a megélhetésük.

Claudia Lux, a berlini szenátusi könyvtár igazgatója áttekinti a fejlődés útját a hagyományos könyvtártól kezdve, az automatizált és elektronikus könyvtáron keresztül a virtuális könyvtárig, és megvizsgálja, hogy ez a fejlődés hogyan hatott a könyvtáros szakmára. A könyvtárosoknak, ha úrrá akarnak lenni a már kaotikus mennyiséget képviselő információkon, új munkamódszereket kell elsajátítaniuk, segíteniük, „navigálniuk” kell a használókat a világ „elektronikus tengerén”. Ez csak akkor lehetséges, ha elfogadják az elektronikus információk uralkodó szerepét, és aktívan támogatják az új fejleményeket.

Karl Wilhelm Neubauer, a bielefeldi egyetemi könyvtár igazgatója a könyvtárak fennmaradásához szükséges új szervezeti formákról beszél. Például megkérdőjelezi a katalogizálás jelenlegi rendszerét, és egy teljesen új hierarchia-rendszer kifejlesztését sürgeti. Az online információk piacának robbanásszerű megnövekedése következtében a könyvtárak teljesen új szervezeti struktúrákat igényelnek, mégpedig azonnal, hiszen mint az elektronikus információk közvetítői, a könyvtárak is a piac kínálóí, szolgáltatóí oldalán helyezkednek el.

(Autoref.)

95/005

BUSCHMAN, John: Librarians, self-censorship, and information technologies = Coll.Res.Libr. 55.vol. 1994. 3.no. 221-228.p. Bibliogr.

A könyvtárosok öncenzúrája az elektronikus presztízsberruházásokkal, a piacdiktatúrával és az információtechnológiával kapcsolatban

Cenzúra; Gyarapítási keret; Információipar; Információpiac; Költségvetés; Közművelődés

A könyvtárosok azzal a hozzáállással, hogy a magasabb presztízű elektronikus forrásokat és hozzáférést választják a hagyományos formákkal és forrásokkal szemben, meggondolatlanul és kritikátlan módon próbálnak a műszaki és tudományos szférához kapcsolódni, hogy növeljék a könyvtáros szakma hagyományosan alacsony társadalmi tekintélyét.

A könyvtárak aránytalanul sokat költenek elektronikus forrásokra, ami állományépítési szemléletüket is mélységesen befolyásolja.

Az elektronikus tájékoztatói eszközök az állományépítésünk sarkköveivé válnak. Mivel ezek a források általában az időszaki kiadványokat dolgozzák fel, inkább folyóiratokat vásárolunk, könyveket nem, és a folyóiratok közül is az elektronikus indexekben feldolgozottakat részesítjük előnyben. Itt már nem a források minősége a meghatározó, hanem az elektronikus forrásokhoz való igazodás jegyében döntünk. Ez különösen igaz az egyetemi könyvtárakra. Mindez pedig az új, még nem bevett, esetleg vitára ingerlő dokumentumokkal szembeni diszkriminációt is jelenti.

Az, hogy az információpolitika döntéshozói és a könyvtárosok nem vizsgálják meg az információs technológiák alkalmazásának hosszú távú következményeit, öncenzúrának minősíthető.

Nem mondhatjuk kényelmességéből, hogy ezek a változások úgyis be fognak következni, tehát jövőnk, állásaink megtartása érdekében be kell állnunk a sorba. Az elektronikus szöveg és a multimédia jelentősen más, mint amit a nyomtatott kultúra értékeinek tartunk. Felelősséggel tartozunk a társadalomnak és intellektuális kötelezettségünk, hogy mélyrehatóan megvizsgáljuk ezeket az elektronikus forrásokat, küldetésünket ne definiáljuk újra, hanem tekintsük át.

A könyvtárak és könyvtárosok hagyományos feladata volt mind ez ideig, hogy a történelem írásos emlékeit és a társadalmi emlékezetet védelmezzék. Ezek azonban illékonyra és manipulálhatóbbá válhatnak azzal, hogy az új digitális jövőképek megfelelően a könyvtárak már nem tárházak és archívumok lesznek, hanem a hozzáférés helyszínei. A meglévő technológia lehetővé teszi, hogy a szövegek és információk elosztását központilag, elektronikusan lehessen ellenőrizni, mindenek előtt a hozzáférés és a költségek szempontjából. Így a digitális kultúra, amelyet most a könyvtáros-társadalom magáévá tesz, eltöröl egy sor olyan gyakorlati féket, amely a hozzáférés figyelését és a cenzúrát akadályozta.

Ezen kívül a haszonnal kecsegtető elektronikus termékek túlsúlyban vannak. Az üzleti és a természettudományi források előbb jelentek meg, és csak a piac telítődése után növekedett a társadalomtudományi elektronikus források száma, hiszen ezek kevésbé kifizetődőek.

(Koltay Tibor)

Nemzetközi könyvtárügy

95/006

O'NEILL, Mary: British cultural exchange = Libr.Assoc.Rec. 96.vol. 1994. 7.no. 370-371.p.

A British Council könyvtári-információs tevékenysége

Támogatás -más országnak

A British Council (a továbbiakban BC) legfontosabb, általános jellegű célja az, hogy jó kulturális kapcsolatot alakítsanak ki a más országokban élő emberekkel. Ebben a munkában fontos szerepe van a tájékoztatási és könyvtári munkának is. A BC 60 éves működése során világossá vált, hogy a könyvtári és információs munka hatékony módja egy másik kultúra megismerésének és az angol helyzetkép bemutatásának. A BC célja szerint mindenhol színvonalas tájékoztatást kíván nyújtani Nagy-Britanniáról, mégpedig tetszőleges témában. Több olyan ország van, ahol az orvosok kizárólag a BC könyvtárai-

ban kérdezhetik le a Medline adatbázist és juthatnak hozzá a keresett dokumentumhoz. A BC könyvtáraiiban számos olyan időszaki kiadvány is megtalálható, amely sem az újságosoknál, sem más könyvtárak gyűjteményében nem szerepel.

1990 óta a BC Kelet-Európában és a volt Szovjetunió országaiban – a helyi hatóságokkal együttműködve – információs központokat állított fel, kielégítve a helyi angoltanárok szükségleteit. Jelenleg már 40 kelet-európai városban, köztük olyan távoli országok városaiban is mint pl. Ukrajna vagy Azerbajdzsán, létesültek helyi központok. A világ különböző helyein jelenleg 185 könyvtára és információs központja működik a BC-nek, melyekre évente kb. 30 millió fontot költenek.

A BC hírnevének és az információs munka terén elért eredményeinek köszönhetően, ha valahol nemzetközi szintű segítségnyújtásra van szükség a könyvtári és információs munka fejlesztésében, felmerül a BC szerepe is. Az elmúlt 2 évben a BC több, a könyvtárügyben fontos szerepet betöltő intézménnyel együtt (Könyvtáros Egyesület, Aslib, British Library) megvizsgálta a könyvtári és információs munka lehetőségeit ezen a téren.

Ami a BC és a brit könyvtári és tájékoztatási szakma kapcsolatát illeti, a szerző számára úgy tűnt, hogy a BC könyvtári munkája és az angliai könyvtárügy között több szempontból bizonyos távolság alakult ki, amely nem kedvező a BC-re nézve. Felmerült, hogy a BC-nek nagyobb mértékben kellene részt vennie a könyvtári szakmai szervezetek munkájában. E bírálatnak figyelembe kellene vennie azt a tényt, hogy a személyzetnek kevesebb, mint 10%-a dolgozik Angliában. Kritikaként hangzott el az is, hogy a BC újabban nem alkalmaz elegendő könyvtárost és információs szakembert. Ez csak részben igaz, ugyanis valóban nem alkalmaz annyi angol könyvtárost, mint egykor, ugyanakkor a személyzet jelentős részét már az illető országban dolgozó szakemberek alkotják. Erre a „kinevelő” szerepre egyébként büszkék is a BC munkatársai. Emlegetik azt is, hogy már nem küldenek külföldre brit szakértőket. Igaz, hogy manapság egyre ritkábbak az ilyen típusú feladatok, mert helyettük olyan komplex segítségnyújtási formák léptek életbe, amelyeknek csak részét képezik az információs szakértők munkái. Ilyen szerepet játszottak legutóbb Kuwaitban és Sierra Leonében is a BC emberei. Az előbbi országban az

ország információs hálózatának újrakészítésében vettek részt, a másokban pedig az oktatást támogatták egy fejlesztési program keretében jegyzetekkel és tankönyvekkel.

(Kovács Katalin)

Lásd még 23

Nemzeti könyvtárügy

95/007

BURGETOVÁ, Jarmila: Bibliotekarstwo czeskie w okresie przejsciwym = Bibliotekarz. 1994. 7/8.no. 23-25.p.

A cseh könyvtárügy az átmenet időszakában

Könyvtárügy

Az országban 1990 elején 8364 közművelődési könyvtár és fiók működött. Egy-egy könyvtár átlagosan 1239 lakost látott el. Egy-egy lakosra 5,7 könyv jutott a 60 milliós könyvállományból.

1992 végéig – köszönhetően a csehek könyvtárszeretetének – a fenti könyvtáraknak csupán 3%-a szűnt meg (1993. évi adatok még nem állnak rendelkezésre). Ennél erőteljesebben – 7%-kal – csökkent a könyvtárosok száma.

A járási könyvtárak fenntartása időközben átkerült a városi önkormányzatokhoz, s ez egyben a járási könyvtárhálózatok végét jelentette, mivel ezek az újdonsült városi könyvtárak nem kaptak költségvetési előirányzatokat a területi munkára.

Egyébként a nyilvános (közművelődési) könyvtári törvény már évek óta készen áll, amelyet állítólag azért „jegelnek”, mert késik az ország közigazgatási reformja, melynek nyilvánvalóan kihatása lesz a nyilvános könyvtárak „rendjére” is.

A megyék (krajok) megszűnte után a kilenc állami tudományos könyvtár a kulturális minisztérium fenntartásába került át. Azóta – immár négy éve – ezek a könyvtárak arra várnak, hogy tartományi könyvtárak legyenek belőlük. A minisztérium csupán a nemzeti könyvtár fenntartását és felügyeletét kívánja a továbbiakban meghagyni magának.

A tudományos és szakkönyvtárak, amelyek most szabadon gyarapíthatnák állományukat, nem tehetik, mert nincs rá pénzük. Esetenként a magas postaköltségek miatt a cseretevékenységet is korlátozniuk kell. Az ajándékok elfogadását pedig a vámok kifizetése gátolja.

Mindazonáltal pozitív változások is megfigyelhetők az utóbbi években. Ezek a következők:

– gyors volt az előrehaladás a könyvtári munka számítógépesítésében, illetve az ehhez szükséges szellemi feltételek megteremtésében is;

– a Felsőoktatási Tanács mellett bizottság alakult az egyetemi és főiskolai könyvtárak problémáival való foglalkozásra;

– hasonló fejleménynek lehettünk tanúi a tudományos akadémiai könyvtárak vonatkozásában is, bár e szektorban 1993 folyamán kb. 200 intézeti könyvtár szüntette meg működését;

– az orvosi könyvtárhálózat a privatizáció következtében ugyancsak szét fog hullani, ezzel párhuzamosan azonban a Központi Orvostudományi Könyvtár pozíciói igencsak javulni fognak (bekapcsolódás a CESNET, a CASLIN és az Internet hálózatba).

Az üzemi információs munkahelyek megszüntek, csupán a tárca szintű információs központok működnek tovább. A munkanélkülivé vált legjobb szaktájékoztatók a csírázó információiparban helyezkedtek el.

A képzésben ugyancsak voltak változások. A könyvtárosképző középiskola helyébe az információs tanulmányok főiskolája lépett, a könyvtártudományi és tudományos információs tanészék helyébe pedig az információs és könyvtártudományi tanulmányok intézete.

A Cseh Köztársaság Könyvtárosainak és Információs Dolgozóinak Egyesülete, amely 1990 tavaszán újjáépítette működését, igen aktívan és eredményesen vesz részt a könyvtáros közéletben. A szaksajtó (címváltozásokkal ugyan) szintén átvészelte a legnehezebb éveket, sőt *Národní knihovna* (Nemzeti Könyvtár) címen egy új orgánum is indult, évente hatszori megjelenéssel.

(Futala Tibor)

95/008

SELJAK, Tomaz: COBISS – Co-operative Online Bibliographic System and Services in Slovenia = Program. 28.vol. 1994. 3.no. 287-293.p.

Szlovénia online bibliográfiai rendszere: a COBISS

Gépi könyvtári hálózat; Könyvtári rendszer - országos; Számítógép-hálózat

Szlovénia kis ország – 1,95 millió lakossal – felismerte az információhoz való hozzáférés és az információszolgáltatás létfontosságát, ezért költött állami támogatással viszonylag nagy összegeket az infrastruktúra, a közös katalogizálási rendszer megvalósítására, a központi irányításra és a nemzetközileg elterjedt szabványosítás és fejlesztési irányvonal követésére. Egy integrált nemzeti információs rendszer (LIS = library information system) és egy tudományos információs és kommunikációs rendszer (SSI = system of scientific information and communications) koncepcióját dolgozták ki és valósítják meg az összes felhasználói igény kielégítésére. A LIS része a COBISS (Co-operative Online Bibliographic System and Services), melynek fejlesztője és rendszergazdája a maribori Institute of Information Science, az IZUM. A COBISS VAX/VMS kompatibilis gépeken és a DECNET hálózaton működik, közös COBISS szoftverrel. Központi katalógusuk a COBIB, amely közös katalogizálással épül, a tagkönyvtárak helyi számítógépein és egyidejűleg a COBIB központi számítógépén. A közös adatbázis tartalma 1993 végén 744 556 rekord volt, alapvetően UNIMARC formátumban, amelyet az igényeknek megfelelően fejlesztettek COMARC-ra. A rendszer alkalmas a nemzeti és a nemzetközi információcserére, azaz funkcionál mint online olvasói katalógus, alapja a bibliográfiai szolgáltatásoknak, forrása a könyvtárközi kölcsönzésnek és a gyarapítási együttműködésnek, kezeli a helyi könyvtárak funkcióit (gyarapítás, érkeztetés, kölcsönzés) és használatával szakbibliográfiai adatbázisokat is építeni lehet. A COBISS-hoz, amely a központi katalóguson kívül más adatbázisokhoz való hozzáférést is biztosít, több mint 80 szlovén könyvtár és információs intézmény csatlakozott. A rendszer központi számítógépét X.25 hálózaton, az Internet-en, az EuropaNet-en és közvetlen telefonvonalon keresztül lehet elérni.

A fejlesztést és karbantartást az IZUM végzi, a COBISS igazgatótanácsával való egyeztetés

alapján, az anyagi támogatást pedig a Szlovén Köztársaság minisztériumi biztosítják.

(Berke Barnabásné)

95/009

CHENKELI, T.I.: Koncepció gosudarstvennoj bibliotečno-informacionnoj sistemy Respubliki Gruzia = Naučn.Teh.Bibl. 1994. 7.no. 34-47.p. Bibliogr. 21 tétel.

Res. angol nyelven

A Grúz Köztársaság állami könyvtári-tájékoztatási rendszerének koncepciója

Könyvtári rendszer -országos; Tájékoztatási rendszer -országos

A társadalmi változások és a technikai haladás (pl. a CD-ROM és a személyi számítógépek megjelenésének) hatására Grúzia könyvtári-információs rendszerében a könyvtárak vették át a vezető szerepet, miközben lerázták magukról korábbi „nem szeretem” főfunkciójukat, az állami és pártpropagandában való részvételt.

Jelenleg a könyvtári-információs rendszer nem létezhet állami támogatás és garanciák nélkül: Grúzia még messze van az információs társadalom megvalósításától.

A rendszer fő feladatai (különösen kiteljesülését követően) az alábbiak:

1. az ország tudományos és kulturális örökségének, illetve belőle a ráeső résznek megőrzése a jövő számára;
2. ingyenes információszolgáltatás valamilyen állampolgár számára a neki megfelelő formában, időben és helyen;
3. hozzájárulás minden állampolgár személyiségének szabad fejlesztéséhez;
4. közreműködés a tájékozott állampolgár eszményének megvalósításában.

A rendszer funkcióinak megvalósulását személyzeti, pénzügyi, jogi és egyéb érdemi szempontokból egyaránt biztosítani kell. E funkciók a következők: dokumentumgyűjtés a hordozótól függetlenül; őrzés; használatba adás eredetiben vagy másolatban; könyvtárközi kölcsönzés; dokumentummásolás; tájékoztatási apparátusok – adatbázisok – létesítése lelőhelytájékoztatás céljából; nemzeti és más bibliográfiák kiadása;

az elemző információszolgáltatás meghonosítása; az információszükségletek felderítése; bibliográfiai és információs tájékoztatás biztosítása különféle formákban; propaganda és reklám, részint a könyvtárhasználat fokozása, részint a különféle társadalmi-tudományos értékek népszerűsítése érdekében; kapcsolattartás az olvasókkal-használókkal; megfelelő olvasóterek és használati formák szervezése.

Az „orosz információs kapcsolatok megszakadása”, hacsak időlegesen is, igen nehéz helyzetbe hozza a kisebb FÁK-államok, köztük Grúzia könyvtár- és tájékoztatásügyét. Abszurd dolog, de tény: a Grúz Nemzeti Könyvtár 1993-ban egyetlen orosz rubelt nem kapott állományának gyarapítására.

(Futala Tibor)

95/010

KEJTA, M.K.: Sistema bibliotek, arhivov i dokumentacionnyh centrov Respubliki Mali: istoriâ, sostoânie i perspektivy razvitiâ = Bibliotekoved.Bibliogr.Rub. 132.no. 1993. 48-60.p. Bibliogr. 40 tétel.

Res. angol nyelven

Könyvtári, levéltári és dokumentációs központi rendszer a Mali Köztársaságban: története, jelenlegi állapota és fejlődési kilátásai

Könyvtári rendszer -országos

Noha több nemzetközi (pl. 1989-ben) és nemzeti (pl. 1978-ban) konzultáció, szeminárium és konferencia tárgyalta a Mali Köztársaság információs politikáját, illetve annak kifejlesztendő trendjeit, mindmáig nem alakult ki ez a politika: mindössze egyes részleteiről lehet beszélni.

1975-ben alakult meg a manapság Sport-, Művészeti és Kulturális Minisztérium néven működő főhatóság, amelynek közvetlen fenntartásában több nemzeti intézmény található, úm. a nemzeti könyvtár, a nemzeti levéltár és az Ahmed Babáról elnevezett dokumentációs és kutatási központ, továbbá még egy sor más rokon feladatú intézmény.

A nemzeti könyvtár az Institut Francais d'Afrique Noire utódintézménye. Hivatalosan 1984-ben

kezdte meg működését, amelyet külön törvény rendelt el.

Munkatársainak száma 25. Többségük szakképzetlen, s az iskolai végzettség tekintetében is sok kívánnivalót hagynak maguk után. Mivel állományának gyarapodása szegényes, nem tekinthető az ország legnépszerűbb könyvtárának. 90%-ban mali állampolgárok használják; az olvasók 71%-a felső- és középfokú tanuló. Beiratkozott olvasóinak száma az utóbbi években 4 ezer fölött stabilizálódott.

A közművelődési könyvtárak között van egy központi intézmény (La Centrale de lecture publique), 7 megyei és 46 körzeti könyvtár. A körzeti könyvtárak a körzetparancsnok alá tartoznak, a központi intézmény szakmailag gyámolítja őket. Az állomány a közművelődési hálózatban is szegényes (1988-ban 57 ezer egység), amely évről-évre rengeteg (több, mint 3 ezer) elveszett művel válik még szegényebbé.

E téren a korszerűsítést és a jobb eredményeket a *Projet franco-malien de lecture publique* elnevezésű tervezet szorgalmazza. Bár nem eredménytelenül, de lassabban, mint ahogy azt tervezték.

A közművelődési hálózatnak 1988-ban 75 ezer olvasója volt. Köztük 30-30 ezer fiúgyerek és férfi, illetve nyolcezer leánygyerek és hatezeröttszáz nő. A forgalom 507 ezer egységet tett ki.

A többi jelentősebb könyvtár közül az Ahmed Babáról elnevezett dokumentációs és kutatási központ a legjelentősebb (500 kézirat, 2500 arab, 2250 francia nyelvű mű, 10 nyugati, 12 afrikai nyelvű kurrens folyóirat).

A nemzeti levéltárak jogosítványai jóval meghaladják a szokásosakat, ui. feladatuk a teljes nemzeti kulturális örökség írásos részének összegyűjtése, feldolgozása és megőrzése.

A jövő tervei egy *Direction Nationale de l'Information* nevű szervezet körül jegecesednek ki. Ez más szóval annyit tesz, hogy a könyvtári, levéltári és dokumentációs „vonat” integrálódna mind az irányítás, mind pedig a mindennapi gyakorlat szintjén.

A „lecture publique” mozgalom további fejlesztésétől ugyancsak számottevő eredményeket várnak.

(Futala Tibor)

Lásd még 3, 27

Együttműködés

Lásd 19

Jogi szabályozás

95/011

PANOVA, R.Z.: Kak sozdavalsâ zakon. Sub"ektivnye zametki = Bibliotekoved. 1994. 1.no. 6-11.p.

Hogyan készült a törvény? Szubjektív megjegyzések*Jogszabály -könyvtárügyi*

Az orosz könyvtári törvényt, illetve az Oroszországi Föderáció könyvtári jogszabályozási elveit első olvasatban a törvényhozás illetékes bizottsága jóváhagyta. Kívánatos, hogy végül is hatályos törvény legyen belőle.

A munkálatok 1990-ben indultak meg. A cikk szerzője, minthogy 20 éves gyermek- és ifjúsági könyvtárosi módszertanos múlttal rendelkezett, éppen abban a grémiumban való részvételre kapott felkérést, amely a gyermekek és az ifjúság könyvtári ellátását volt hivatva a majdani törvény számára kimunkálni.

Panova és társai több változatot dolgoztak ki a témában, ám az egyeztetési mechanizmusok során ezek a részletekig menő szövegjavaslatok egyre-másra kiestek a törvénytervezet szövegéből.

Végül 1993-ban olyan új törvényjavaslat készült, amely az ENSZ 1976. évi nemzetközi állampolgári és politikai jogi határozatából indul ki, s nem az intézmények és munkaszakosok felől próbálja megoldani a könyvtári törvénnyel kapcsolatos irdatlan problémahalmazt.

Ez mindenképpen termékeny lelemény volt, mondhatni: ennek alkalmazása révén jutott be egyáltalán egy könyvtári törvénytervezet a törvényhozásba.

A fenti megállapítástól függetlenül egy sor „nyitott kérdés” is található a tervezetben, amelyet előbb-utóbb meg kell oldani. Remélhető mégis: a

törvény elfogadása esetén részint azt rögzíti majd, ami van, részint pedig teret nyit a további fejlemények előtt.

A cikkben számos név fordul elő. Mindazok neve, akik erejüket nem kímélve munkálkodtak a szóban forgó tervezet megszületése érdekében.

(Futala Tibor)

95/012

CORNISH, Graham P.: Copyright issues in legal deposit and preservation = IFLA J. 20.vol. 1994. 3.no. 341-349.p. Bibliogr. 8 tétel.

Res. francia, német és spanyol nyelven

A kötelezpéldánnyal és az állományvédelemmel kapcsolatos szerzői jogi kérdések*Állományvédelem; Kötelezpéldány; Másolás; Szerzői jog*

A könyvtári és levéltári munkának lényeges eleme a dokumentumok megőrzésének kérdése, mely nélkül nem lehetne a múltat a jövőbe átmenteni. Ugyanakkor olyan eljárásról van szó, melyben – ha szükséges a dokumentum másolása – nem lehet figyelmen kívül hagyni a szerzői jogra vonatkozó jogszabályokat. A könyvtáraknak azon gyűjteményrészéről, mely már mentesül a jogvédelem alól, megőrzési céllal minden további nélkül készülhet másolat az utókor számára.

A könyvtárosoknak, akiknek egész pályájuk arra épül, hogy mások szellemi tulajdonát használják és használtatják, meg kell érteniük, hogy a szerzők féltik szellemi terméküket. Éppen ezért minden beleérző képességüket latba kell vetniük annak érdekében, hogy meggyőzzék a szerzőket arról, hogy az állományvédelmi célzattal történő dokumentummásolás nem sérti érdekeiket, és nem szabad azt jogi korlátokkal akadályozni.

A szerzői jogvédelem alá eső művek másolhatóságánál a következő szempontok jöhetnek szóba: a jogvédelem időtartama, a másolóanyag természetűe és a másolás célja.

Normál esetben a jogvédelem meghatározott ideig, általában 25-100 évig érvényes egy műre, az adott ország jogi szabályozásától függően.

Ennek leteltével a mű korlátok nélkül másolható. Sokszor egy dokumentum meghatározott részére más szabályok érvényesek, így például a fotókat rövidebb ideig védik, mint a könyv többi részét. Egy kéziratos mű ugyanakkor soha nem kerül ki a jogvédelem alól, mert a szerzői jog a kiadástól érvényes. A nemzetközi szervezetek vagy kormánysszervek által készített dokumentumok, ismert szerző hiányában nem esnek védelem alá egy napig sem. Ugyanakkor ez nem igaz az Egyesült Királyságra, mert ott a kormánydokumentumok éppen hogy a létrehozásuktól számítva 125 évig, a kiadástól számítva pedig 25 évig élveznek jogvédelmet. Különösen izgalmas a kérdés a nem nyomtatott dokumentumoknál, ahol gyakran meg sem állapítható a kibocsátás éve. Az elektronikus információhordozóknál pedig mindig változhat a dátum, annak módja szerint, ahogyan a dokumentumot átveszik.

Fontos szerepet játszik a jogvédelemben a másolóanyag fajtája. Ha nyomtatott dokumentumról van szó, akkor a szerzőnek nem lehet nagy ellenetése, ha a könyvtár egy megőrzési célzatú példányt másol a könyvből, hacsak nem kapható még a könyv. Ez utóbbi esetben a könyvtár akár vehet is egy plusz példányt archiválási célzattal. Sok könyvtárban eleve két példányt szereznek be minden műből, egy használati és egy megőrzési. A nem papír alapú dokumentumoknál felvetődhet a kérdés, hogy a másolati példány minősége jóval silányabb lehet az eredetinel, vagyis nemigen alkalmas megőrzési célra, különösen vonatkozik ez hangzóanyagokra vagy videofelvételekre. Az elektronikus dokumentumok megint más problémákat vetnek fel. Azok másolása technikailag könnyűszerrel megtörténhet, de felvetődik a kérdés, hogy a biztonsági célból rutinszerűen készített másolatok mennyire alkalmasak megőrzésre? Készülhet-e később erről a példányról további másolat, ha az eredeti netán megsérül? Ezeket a kérdéseket még sok országban kell tisztázni és jogilag szabályozni.

A másolás célja tanulmányunk témájából eredően ezúttal a megőrzés. Vannak azonban országok (pl. Oroszország), ahol külön jogszabály mondja ki, hogy az elveszett vagy megsérült könyveket az állományban annak másolatával kell pótolni. Az Egyesült Királyságban csak szöveget tartalmazó műveket és kottákat szabad megőrzési célzattal szabadon másolni. Sok or-

szágban az ún. Tunis Model törvényt fogadták el, melynek értelmében a könyvtárak, nem kereskedelmi célzattal, szabadon készíthetnek másolatot, feltéve, ha az gazdaságilag nem sérti a szellemi tulajdonos érdekeit.

A másolatkészítés elterjedt módjai a következők: fotómásolat, mikroformában (mikrofilm, mikrofilmlap) készülő másolat, elektronikus másolat. Az ennek megfelelően keletkező dokumentumformák ismét sajtószerű szerzői jogi problémákat vethetnek fel. A fotómásolat a másolás legegyszerűbb és legolcsóbb formája, bár megőrzésre nem a leghatékonyabb, mert minőségét korlátozott ideig tartja csak meg. A fotómásolás egyszerű mechanikus eljárás, amely nem eredményez újabb szerzői jogvédelmet élvező terméket. A mikrofilm vagy mikrofilmlap másolat ezzel szemben teljesen új terméknek minősül, ami önmagában is szerzői jogvédelmet kellene kapjon. Az elektronikus másolat különböző formákban történhet, számítógépre történő adatbevitellel vagy adatátvétellel, CD-ROM konverzióval, vagy egy adatbázisba helyezéssel, melyhez adott esetben egy hálózaton keresztül számos helyről hozzá lehet férni. A dokumentum digitalizálása nagyjából hasonló kérdéseket vet fel, mint a papírmásolat készítése, és sokszor hogy a minőség kérdése kívánivalót maga után. Ugyanakkor például egy IV. generációs fax készüléken kifogástalan minőségű képet és szöveget lehet produkálni.

Végezetül meg kell említeni az egyre gyakoribb multimédiák szerepét a könyvtári megőrzés szempontjából. Nemcsak olyan összefüggésben, hogy mint dokumentumhordozók a hagyományos dokumentumoktól eltérő tárolást és megőrzést igényelnek, és ezzel új feladat elé állítják a könyvtárakat. Számításba kell venni őket a jövőben mint a dokumentumok megőrzésére szóba jöhető eszközöket is.

(Kovács Emőke)

95/013

SOLANIK, A.: V novyh usloviâh – starymi metodami. O podhodah k organizacii sistemy obâzatel'nogo ekzemplâra na Ukraine = Biblioteka. 1994. 4.no. 60-62., 71.p.

Új feltételek közepette – régi módszerekkel. A kötelesspéldány-rendszer szervezésének megközelítései Ukrajnában

Kötelesspéldány

Ukrajnában a 19. század óta hagyományosan magas színvonalon állt a kötelesspéldányok szolgáltatása, úgyhogy a Szovjetunió kezdeti éveiben több szövetségi köztársaság szakemberei számára szolgált példaként.

Ezzel szemben a mostani jogszabály – egy 1992-ből való minisztertanácsi határozat – a bürokrácia „mesterműve”: a 16 kötelesspéldányból 10-et a legkülönbélebb szerveknek–hivataloknak biztosít, általában nem is tudni, mi célból. A megmaradó 6 könyvtári kötelesspéldányból 5 kerül ki-jevi könyvtárakba.

A könyvtárosoknak e szolgáltatással kapcsolatban azt is tapasztalniuk kell, hogy korántsem teljes és megbízható. Éppen ezért egy törvényi „trojkát” kellene kezdeményezniük, úm. a könyvtári, a nemzeti könyvtári és a kötelesspéldány-szolgáltatási törvényt.

A kötelesspéldányok kérdését rendező törvény problémája korántsem csak abban gyökerezik, hogy hány beszolgáltatandó példány legyen, hanem abban is, hogy oldódjék meg a FÁK-államok közötti példány-szolgáltatás, a szolgáltatás terjedjen ki minden sokszorozott információ-hordozóra, épüljenek ki a letéti dokumentumok gyűjtésének, tárolásának és használatának az oroszokéhoz hasonló intézményei, legyen helyi–regionális példányszolgáltatás.

Ukrajna más FÁK-államokhoz képest e tekintetben is késésben van, ami egyszerre hozza nehéz helyzetbe a kutató munkát és a könyvtár-ügy megújításával kapcsolatos törekvéseket.

(Futala Tibor)

Intellektuális adatvédelem: az elektronikus álmányvédelem harmadik típusa

Adatvédelem; Elektronikus publikáció; Szerzői jog

Az elektronikus információ előretörése következtében újfajta védelmi követelmények merülnek fel. Ezek nemcsak az információhordozók fizikai kezelésével kapcsolatosak, hanem a technológiák elavulásával is.

Emellett felmerül egy harmadik fajta, intellektuális védelmi követelmény is, amely az eredetileg létrehozott információ integritására és hitelességére irányul.

Hogyan lehet egy olvasó biztos abban, hogy azt a dokumentumot (esetünkben elektronikus szöveget) használja, amelyet szeretne? Az elektronikus szövegek ugyanis véletlenül vagy szándékosan (jóindulatúan vagy rosszindulatúan) megváltoztathatók. A különböző verziók közötti különbségeket bibliográfiailag regisztrálni kívánatos.

A dokumentumok hitelesítésére olcsó, hosszútávra szóló, egyszerű kliens-szerver szoftverrel megoldható módot igyekeznek találni. Ilyen pl. a „digital time stamping” (DTS), amely azt igazolja, hogy a dokumentum egy bizonyos időpontban már létezett.

Bármely dokumentum felfogható számok összességének. Egy algoritmus ezekből matematikailag bonyolult, de gyors módszerrel kialakít egy egyedi azonosító számjegyet, amely reprezentálja a dokumentumot. Ha a dokumentum bármiképpen megváltozik, szükségképpen megváltozik azonosítója is. Ez az azonosító akár a bibliográfiai leírási formátumba is beépíthető lenne.

A szerző a dokumentum megalkotása után létrehozza annak azonosítóját, azt a hálózaton elküldi a DTS-szervernek, amely hozzáteszi az időpontot, és visszaküldi azt a szerzőnek. A szerver ezt a tevékenységét dokumentálja is, és rendszeres időközönként közzé teszi. Az eljárásnak természetesen szerzői jogi vonatkozásai is vannak. Pl. egy kutató laboratóriumi feljegyzéseivel bizonyíthatja elsőségét egy szabadalmi vitában.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 24

95/014

GRAHAM, Peter S.: Intellectual preservation: electronic preservation of the third kind = Eur. Res.Libr.Coop. 4.vol. 1994. 2.no. 163-174.p.

95/015

SUTTER, Eric: Les profils de compétence des professionnels de l'information et de la documentation = Documentaliste. 31.vol. 1994. 3.no. 168-173.p.

Res. angol nyelven

Az információs szakma egyes részterületeihez szükséges jártasságok

Dokumentáló -felsőfokú; Dokumentálói hivatás

Az egyes szakmai munkakörök és profilok egyre növekvő változásai és keveredései miatt szükségessé vált meghatározni az információs szakemberek különféle kategóriáihoz tartozó jártasságokat, különösen azért, hogy fel lehessen mérni azoknak az információs szakembereknek a tudását és képességeit, akik szakmai képesítő bizonyítvány kiadásáért fordulnak az információs és dokumentációs szakemberek egyesületéhez (ADBS). A jártasságok csoportosítására alakított ADBS-munkacsoport nemrégiben elkészítette a *Guide interenterprise pour la categorisation des profils de compétence des professionnels de l'information et de la documentation* című dokumentum előzetes változatát, amelyet az ADBS „Guides professionnels” sorozatában fognak kiadni. A szerző ismerteti, hogy milyen elvek alapján készült el a kalauz, és hogyan kell használni.

(Autoref.)

95/016

SPRIBILLE, Inge: Auch bei uns? „Librarianship: The erosion of a woman's profession” = Buch Bibl. 46.vol. 1994. 8.no. 655-656.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

Nálunk is? Gondolatok Roma Harris „Librarianship: The erosion of a woman's profession” c. könyve kapcsán

Munkabér, alkalmazás; Női munkaerő

„A vezetői székekben többnyire férfiak ülnek. Az érdemi számítógépes munkahelyek többségét – ahol nem feltétlenül van szükség könyvtárosi végzettségre – is férfiak foglalják el, míg a nők olyan munkákat végeznek, ahol a számítógépesítés miatt egyre inkább létszámcsökkentés várható.” Ennek az állításnak a helyességét vizsgálta a szerző(nő) Németországban.

A német könyvtárosok között 82% a nők aránya, ugyanakkor 35% a diplomás könyvtárosok között, és 3,9% a vezetői pozíciót betöltő nőké. Jobb a helyzet a közkönyvtárak esetében: az 50 ezernél nagyobb lélekszámú városokban 60% a női könyvtárigazgatók aránya.

A számítógépes munkakörök vizsgálata során beigazolódott, hogy a döntéssel kapcsolatos és a műszaki ismeretet igénylő munkakörökben valóban többségében férfiak dolgoznak. A nők viszont olyan területeken tevékenykednek, ahol további ésszerűsítésre lesz lehetőség pl. a letöltött adatok mennyiségét növelve. A számítógépes tájékoztatásban, továbbképzésben és használói képzésben megfelelő a nők aránya.

A közkönyvtári adatok azt igazolják, hogy a nők el tudnak látni vezetői feladatokat, és el tudják sajátítani a számítógépes ismereteket is. Az önbizalmuk hiányzik ahhoz, hogy versenyre keljenek a férfakkal a vezetői pozíciókért, illetve hogy ismereteik lépést tartsanak a számítógéppel megszállottként foglalkozó férfakkal. A stuttgarti könyvtárosképző főiskolán a hallgatónők számára ezért különböző kurzusokat tartanak (beszédképesség fejlesztése, állások megpályázása stb.).

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 18, 89

Oktatás és továbbképzés

95/017

VQDOSEK, Peter: Neuorientierung. Die Fachhochschule für Bibliothekswesen Stuttgart reformiert ihre Studiengänge = Bibliotheksdienst. 28.vol. 1994. 9.no. 1401-1405.p.

A stuttgarti Könyvtárosképző Főiskola reformja

Könyvtárosképzés -felsőfokú; Könyvtárosképző intézmény

A stuttgarti főiskolán (mely a „Könyvtári és Informatikai Főiskola” nevet kívánja felvenni), 1993 óta mélyreható tantervi reformon dolgoznak. A reformot az információs technika fejlődése, a gazdaságosság követelményének előtérbe kerülése és a „másodosztályú információs társadalom” kialakulásának veszélye teszi szükségessé. Nehézséget okoz, hogy egyszerre jelentkezik követelményként a közkönyvtárak által közvetített „új és régi mediakultúra” ismeretének átadása. A megoldás az lehet, hogy a főiskolai képzés lemond a „mindenre kiképzett” könyvtáros ideáljáról, helyette a problémák megoldására és kezelésére felkészített szakemberek kibocsátására törekszik.

A stuttgarti főiskolán hagyományosan három szakirányultságot oktatnak: közkönyvtárit, tudományos könyvtárit és dokumentációsát. E három képzési terület eddig mereven elkülönült, most egy integrált közös alapstúdium bevezetését tervezik. Egyes tárgyakat – mint pl. információs technika, információközvetítés, menedzsment – feltétlenül egységbe illesztve kell oktatni.

A tanulmányi idő a jövőben mindhárom szakirányultságnál 7 szemeszter lesz, ebből az 5. szakmai gyakorlat, amit azonban az első 4 szemeszterben már együttesen 12 hetet kitevő rövid gyakorlati képzés előz meg. A képzés formálisan alapstúdiumra (az első két szemeszter) és főstúdiumra (további 5 szemeszter) oszlik. A három szakirányultság (közkönyvtári, tudományos könyvtári és dokumentációs) csak a főstúdiumban válik szét, de amelyik ismeretterületen ez indokolt, ott a főstúdiumon belül is egységes képzést kell nyújtani. A három fő szakmai irányultságon túl a további differenciálódást a

választható stúdiumok magas száma teszi lehetővé: a kb. 130 tanulmányi hétnek mintegy harmadát a választható tanulmányok kapják.

(Katsányi Sándor)

95/018

HURME, Raija – HARJU, Kimmo: Tutkinnon suorittaneet työelämässä = Kirjastotiede Inf. 12.vol. 1993. 4.no. 141-148.p.

Res. angol nyelven

Felmérés a Tamperei Egyetemen 1988-1992 között végzett könyvtárszakos hallgatók munkába állásáról

Felmérés; Munkabér, alkalmazás

A Tamperei Egyetem 1988 és 1992 között végzett könyvtárszakos hallgatói között felmérést végeztek. A felmérés célja annak kikutatása volt, hogy a hallgatók a diploma után hogyan tudtak elhelyezkedni, illetve, hogy a tanrend kibővítése együtt járt-e a munkalehetőségek kiszélesedésével. Az eredmények azt mutatják, hogy a finnországi gazdasági hanyatlás miatt a munkanélküliség a könyvtárosok körében is megnövekedett, mindazonáltal a legtöbb hallgató talált a képesítésének megfelelő állást, igaz, meglehetősen „hagyományos” munkahelyeken – a könyvtárakban.

(Autoref.)

95/019

CARROL, Freda: TEMPUS librarians at the University of Hull = EIA Rev. 4.no. 1994. 32-38.p. Bibliogr. 8 tétel.

Könyvtárosképzés a TEMPUS program keretében: a University of Hull könyvtárának szerepe és tapasztalatai

Együttműködés -nemzetközi; Támogatás -más országok; Továbbképzés

Az Európai Unió az 1990-ben elfogadott TEMPUS (Trans-European Mobility Scheme for University Studies) programjával a közép- és

kelet-európai országok oktatási és képzési tevékenységét kívánta támogatni. Elviekben a program résztvevőinek mobilitása kétirányú, a világban azonban többnyire keletről mennek tanulmányútra a nyugati országokba.

A Hulli Egyetemen az Európai Unió korábbi, hasonló célú, csak kimondottan a tagországoknak szóló ERASMUS programja keretében már szereztek tapasztalatokat vendégek fogadása terén. Erre építve, várakozással teli izgalommal kapcsolódtak be a TEMPUS programba. Az elfogadott pályázatok alapján az 1990/91-es tanévtől kezdve folyamatosan érkeztek oktatók és hallgatók. Könyvtárosok Csehszlovákiából (Olomouchból), Magyarországról (Szegedről és Debrecenből), Lengyelországból (Torunból és Lodzból) érkeztek. Kettő 6-6 hónapra és hatan 3-3 hónapra.

Anélkül, hogy a látogatókról konkrét információkkal rendelkeztek volna az egyetemi könyvtár munkatársai, feltételezték, hogy angol nyelvtudásuk minimális, számítógépes ismeretekkel nem rendelkeznek, és minden érdeklőket az Európai Közösséggel kapcsolatban. Utóbb kiderült, hogy feltételezéseik csálókák voltak, főleg ami az Európai Közösséggel kapcsolatos érdeklődésüket illette. Ezért azután utolsó pillanatban módosítottak a programjukon, bár az Európai Közösség témát részben meghagyták, feltételezve, hogy illik a kérdéssel megismerkedni ezekben az országokban is.

Az első látogatásra 1991 nyarán került sor, 8 kelet-európai könyvtáros személyében, 24 éves kortól 45 éves korig. A szóban lévő négy hölgy és négy férfi különböző szakmai tapasztalattal és elvárással rendelkezett. Néhányan tájékoztató munkakörben dolgoztak, néhányan oktatók voltak könyvtárosképző tanszékeken. Egyet közülük, a lodzi Centre for European Studies munkatársát, csakis az Európai Közösséggel kapcsolatos kérdések érdekelték. A számukra szervezett 9 hetes továbbképzés főleg arra az időre esett, amikor a könyvtárak személyzetének nagy része nyári szabadságát töltötte, így elég nehéz volt összeegyeztetni a programot. A számukra összeállított intenzív program a következő blokkokból állt: 3 nap a British Libraryben; 2 nap PC tanfolyam; 5 nap számítógépesítési képzés, programozók irányításával; 4 nap az European Documentation Centre-ben (EDC); 4 nap online és CD-ROM keresési gyakorlat; 4 nap tájékoztató pultnál; és 5 nap a könyvtári me-

nedzsmint kérdésével kapcsolatosan, végezetül a tapasztalatok ismételt megbeszélése és begyakorlása. Az intenzív blokkok között egy-egy napot szenteltek egyéb könyvtári kérdéseknek is, úm. állománygyarapítás, időszaki kiadványok, olvasószolgálat, használók képzése, a személyzet képzése, archiválás, különgyűjtemények. Jónéhány könyvtárlátogatás színesítette a programot.

A könyvtár megítélése szerint a foglalkoztatás jól sikerült, nagyon lelkiismeretesen és alaposan kidolgozták azt. A munkálatokban sokan vettek részt, így egy személyre nem jutott 5 napnál hosszabb leterhelés. A turisztikai látóivalók megmutatásába és kísérőként önkénteseket vontak be.

Hogy az ösztöndíjasok megítélése szerint is jól és hasznosan sikerült-e összeállítani a programot, azt – a következő évben várható vendégek érdekében – megkérdezték a résztvevőktől. A visszajelzésekből kitűnt, hogy a TEMPUS-könyvtárosok szerettek volna már előre részletesebben hallani a programról, hogy alaposabban felkészülhessenek arra. Egészében véve azonban elégedettek voltak annak tartalmával és a szervezéssel is.

Az ösztöndíjasok sokallották a meglátogatott könyvtárak számát, illetve az ott eltöltött rövid idő alatt nem sikerült elég betekintést nyerniük a könyvtár munkájába.

A vendégek véleményének figyelembe vételével került sor a következő évi (1992-es, illetve 1993-as) programok elkészítésére. Több szabadidőt hagytak egyéni kutatómunka folytatására, csökkentették a meglátogatásra kijelölt könyvtárak számát, összességében kevésbé feszesre tervezték e programokat. 1993-ban azonban más feltételekkel érkeztek a könyvtárosok, részben British Council ösztöndíjjal, így az alacsonyabb ösztöndíjhoz igazodó programot kellett számukra szervezni.

(Kovács Emőke)

95/020

ANTONIO, Irati – BALBY, Claudia Negro: The state of computer training in Brazilian library schools = J.Educ.Lib. Inf. Sci. 35.vol. 1994. 2.no. 109-123.p. Bibliogr. 19 tétel.

A számítástechnikai képzés helyzete a brazil könyvtáros iskolák tanrendjében

Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Számítógép; Tanterv, óraterv

A kutatás arra kíván fényt deríteni, hogy a brazil könyvtáros iskolák milyen gyakorlatot követnek a számítógéphasználat tanításában a különféle képzési formák (egyetemi-, posztgraduális-, speciális- és továbbképzés) esetében. Az itt közölt előzetes eredmények a következő rész kérdésekről tájékoztatnak: tantárgyak és óratervek, az oktatók felsőoktatási képesítése, a rendelkezésre álló géppark és az oktatók szoftverek. Az adatokat részben kérdőívek, részben irodalomkutatás alapján gyűjtötték. A jelenlegi helyzet jellemzése céljából a tanulmány kritikusan elemzi a munkaerőpiacot, a könyvtárosok szakmai profilját és az új információtechnológiákat. Következtetésként a kutatás folytatására tesz javaslatot.

(Autoref.)

95/021

CORNISH, Graham: Training opportunities for interlibrary loan and document supply staff = J.Educ.Lib. Inf.Sci. 35.vol. 1994. 2.no. 138-146.p. Bibliogr. 10 tétel.

Képzési lehetőségek a könyvtárközi kölcsönzéssel foglalkozó könyvtárosok számára

Dokumentumszolgáltatás; Felmérés; Könyvtárközi kölcsönzés; Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Továbbképzés

Az Unesco azzal bírta meg az IFLA UAP programját, hogy vizsgálja meg: a könyvtárosképzésnek milyen problémákkal kell megküzdenie a könyvtárközi kölcsönzéssel és dokumentumszolgáltatással foglalkozó könyvtárosok képzése terén. A tanulmány részeként kérdőíves felmérést végeztek a könyvtáros egyesületek és a könyvtáros iskolák által nyújtott képzési lehetőségekről a képzést igénylő, illetve a már oktatót területek feltérképezésére. A felmérés a lehető-

ségek nagyfokú különözőségére derített fényt, még a fejlett könyvtári rendszerekkel rendelkező országok között is. Jelentős eltérések mutatkoztak az oktatók, illetve a gyakorló könyvtárosok által fontosnak tartott témák között is. Az oktatók számára a gyakorlati jártasság és az oktatási anyagok hiánya jelentette a legnagyobb gondot, valamint az a tény, hogy mások nem ismerik el a tájékoztató munka e területének a fontosságát.

(Autoref.)

Egyesületek, konferenciák

95/022

FREDERIKSEN, Carsten: EBLIDA – the European Library Organization = Scand.Public Libr.Q. 27.vol. 1994. 2.no. 27-30.p.

Európa könyvtári szervezete – az EBLIDA

Egyesület -könyvtári -nemzetközi

Az egységes Európa, az Európai Unió gondolata minden európai országot érinteni fog, beleértve azokat is, melyek nem tagjai az EU-nak.

Az Európai Unióval kapcsolatosan számos kérdés merül fel, ami érdekelheti a könyvtárosokat, de különösen fontos, hogy a könyvtárakkal, a kultúrával, az oktatással és az információval kapcsolatos kérdésekben hallassák hangjukat. A mind jobban elanyagiasodó világban síkra kell szállniuk azért, hogy megőrizzék a könyvtárakat és a kulturális javakat. Az európai együttműködésben erre biztató jelek vannak. A Bizottság többek között közreadta a *New Prospect for Community Cultural Action* (Új kilátások a Közösség kulturális akcióira) c. kiadványát, melyben összefoglalta a legfontosabb kezdeményezéseket és a gazdasági támogatási lehetőségeket.

Mindezek jegyében határozták el az EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations), egy új érdekvédelmi szervezet létrehozását.

Az EBLIDA megalakítását még 1991 tavaszán Londonban határozta el 11 tagország 40

képviselője, a brit Library Association (LA) kezdeményezésére. A londoni értekezlet azzal a konszenzussal ért véget, hogy szükség van egy szervezetre, mely a teljes könyvtári, információs és dokumentációs szektort képviseli az Európai Unió apparátusánál, azaz az EC Bizottságnál, az EC Tanács minisztereinél és az Európai Parlamentben. Az az elhatározás született, hogy létrehoznak egy szervezetet, mely az EC tagországok szakmai képviselőiből áll, de lehetővé teszik, hogy a nem tagországok is társult tagként részt vehessenek annak munkájában. A szervezet titkársági munkájára a hágai székhelyű NBLC (Dutch Centre for Public Libraries and Literature) vállalkozott. Az LA és az NBLC mellett még 10 szervezet vett részt a munkában, főleg különböző országok könyvtáros egyesületei (francia, görög, belga, német, dán) és nemzetközi könyvtáros egyesületek (European Association for Health Information and Libraries, Institute of Information Scientists).

Az EBLIDA hivatalosan 1992. június 13-án „született meg” Hágában. A szélesebb közvéleménynek az IFLA 1992-es, Új-Delhiben rendezett konferenciáján mutatták be. A két nemzetközi szervezet kölcsönös elismeréssel és megértéssel fogadta egymást. Az EBLIDA erkölcsi támogatást kapott az IFLA-tól, melyen belül már régóta határozott igény merült fel – elsősorban az újonnan létrejött kelet-európai országok részéről – egy európai szekció létrehozása iránt, hasonlóan a latin-amerikai, ázsia-óceániai és az afrikai szekciókhoz.

Az EBLIDA fő célkitűzése tehát, hogy a tagok érdekeit képviselje az EU apparátusával kapcsolatban. Célja, hogy segítse a tagok és az EU szervezetek közötti együttműködést, információáramlást. Tevékenységének legfontosabb területei: a szerzői jogvédelem (copyright) kérdése, a kultúra és az információtechnológia, különös tekintettel az EC könyvtári programjaira. A szervezet érdekvédelmi eszközei: a lobbizás, a tanácsadás és az információterjesztés. Az EBLIDA szorgalmazza, hogy tagjai vegyenek részt az EU-Bizottság által meghirdetett könyvtári programokban, valamint a könyvtári programokkal kapcsolatos 1994 novemberi konferencián. Azoknak a programoknak a szervezésére, melyeket az EBLIDA nem győz önállóan elvégezni, a tagokat kéri fel. A Francia Könyvtáros

Egyesületet kérték fel például arra, hogy készítse javaslatot egy közös szemináriumra az EU tagországok és a kelet- és közép-európai országok könyvtárosainak közös részvételével.

Az EBLIDA tagjai havonta összefoglalást kapnak a folyamatban lévő ügyekről és évente négyszer hírlevélben teszik közzé az aktuális tudnivalókat.

Az EBLIDA-nak 37 nemzeti könyvtári szervezet és 15 könyvtár a tagja, az Európai Unió tagországaiból és a nem-tagországokból. Kétféle tagsági formában lehet csatlakozni hozzá: rendes tagként, valamint társult vagy levelező tagként. Az előbbi csoportba elsősorban az EU tagországokból, az utóbbiba a nem-tagországokból várnak tagokat. Ezen felül létezik egy olyan köre is a szervezeteknek, melyeknek rendszeresen megküldik az EBLIDA információs anyagait, de nem tagjai a szervezetnek.

Szervezeti felépítése hagyományos: tanácsból, végrehajtó bizottságból és titkárságból áll. A Tanács évente legalább egyszer ülésezik és minden tagnak joga van legalább egy képviselőt küldeni az ülésekre. Az első közgyűlésre Barcelonában, az IFLA konferencia keretében került sor 1993-ban. A Végrehajtó Bizottság és a Titkárság felelős a napi munkákért. A VB 10 képviselőből és az elnökből áll. A tagságot 2 évre választják. A VB, melynek vezetői és adminisztratív feladatai vannak, évente kétszer ülésezik. A Barcelonában megválasztott elnök Ross Shimon, az angol Könyvtáros Egyesület munkatársa, elnökhelyettes pedig Françoise Danset, a Francia Könyvtáros Egyesülettől.

A Titkárság egy főállású igazgatóból és egy részfoglalkozású adminisztrátorból áll. Igazgató Emanuella Giavarra, népszerű nevén „Miss Eblida”.

Az EBLIDA gazdasági helyzete meglehetősen szerény, bevételeit a tagdíjak jelentik és a szponzorok adományai, illetve pályázati támogatások. Senki nem vonja kétségbe az EBLIDA létének, illetve tevékenységének fontosságát, a kérdés azonban az, hogy a tagok tudnak-e, vagy akarnak-e fenntartásáért fizetni, illetve talá-e alternatív támogatási lehetőségeket. Ellenkező esetben léte veszélybe kerül.

Az EBLIDA címe: POBox 93054, 2509 The Hague; Tel.: 31-70-3141780, fax: 31-70-3141574.

(Kovács Emőke)